

Małgorzata Gorzałczyńska-Koczkodaj

Uniwersytet Szczeciński

ZRÓŻNICOWANIE W POZIOMIE ROZWOJU WOJEWÓDZTW W POLSCE

1. Wstęp

Zapoczątkowane w 1989 r. w Polsce zmiany systemu politycznego spowodowały również zmianę sytuacji ekonomicznej i społecznej kraju. Wprowadzenie reguł i mechanizmów gospodarki rynkowej, ukształtowanie nowej klasy politycznej i sposobu rządzenia, a także działalność ludzi zajmujących się szeroko pojętym biznesem miały swoje odzwierciedlenie w życiu gospodarczym. Podejmowane reformy, przy których wdrażaniu nie uniknięto błędów, a także stosunkowo niskie zainteresowanie sprawami społecznymi spowodowały również negatywne następstwa wśród niektórych grup społecznych bądź nawet objęły całe miasta lub regiony. Pewna grupa społeczeństwa przybrała postawę bierną czy wręcz roszczeniową w stosunku do państwa i wszystkich jego struktur. Zmiana tych zachowań wymaga czasu i zastosowania pewnych mechanizmów, ułatwiających podjęcie tych wyzwań. Również ważnym impulsem do zmian w dziedzinie społecznej i ekonomicznej jest wstąpienie Polski w struktury Unii Europejskiej. Wiąże się z tym wiele szans, które musi wykorzystać Polska, aby nie pozostać krajem drugiej kategorii. W artykule przedstawione zostały wybrane dane dotyczące sytuacji społecznej i ekonomicznej Polski w latach 1998-2002 oraz dane pochodzące z województw i ich podregionów za rok 2002, ukazujące różnice w poziomie ich rozwoju. Pokazano również sposób wykorzystania środków ze Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego z podziałem na poszczególne województwa.

2. Czynniki determinujące rozwój społeczny i gospodarczy województw

Miasta, a także całe regiony, by móc się rozwijać i być atrakcyjnym partnerem dla potencjalnych inwestorów, muszą permanentnie podnosić swoją konkurencyjność. Tylko wówczas będą mogły podnosić i pomnażać wytwarzany na swoim terenie produkt krajowy brutto, realizować więcej inwestycji w infrastrukturze technicznej i społecznej oraz redukować liczbę mieszkańców pozostających bez pracy. Będą mogły również stać się ośrodkami wzrostu i prekursorami pożądanych zmian w zakresie społecznym bądź gospodarczym.

W odniesieniu do procesów konkurencyjności występujących między regionami, a w ich obrębie także między miastami, mechanizmy są zbliżone pod względem funkcji, lecz zróżnicowane w odniesieniu do typologii i potencjałów oddziaływania. Okazuje się, że to zróżnicowanie jest uzależnione od [Broszkiewicz 2001, s. 66]:

- poziomu koncentracji struktur społeczno-gospodarczych w układach regionalnych i miejskich;
- skali nowoczesności struktur gospodarczych, ich związków i przydatności w realnych procesach rynkowych;
- dominujących funkcji społeczno-gospodarczych regionów i miast, uczestniczących w realnych procesach konkurencji;
- struktury, zasobów demograficznych i użytecznych zasobów gospodarczych;
- stopnia zaangażowania podmiotów uczestniczących w procesach konkurencyjności i gotowości partycypacji w kosztach i efektach restrukturyzacji, przyporządkowanej hierarchicznie strukturze celów konkurencyjności;
- hierarchii celów i strumieni oraz potencjału angażowanych zasobów środków rzeczowo-finansowych w przedsięwzięcia rynkowej konkurencji;
- przyjętej strategii wyrównywania różnic strukturalnych w układach przestrzennych uczestniczących w konkurencji i taktyce realizacji.

Koniunktura gospodarcza na świecie w ciągu najbliższych lat raczej nie będzie sprzyjać poprawie konkurencyjności polskiej gospodarki i społeczeństwa, a w najlepszym razie stworzy trudne do pokonania wyzwania¹. Wpływ Polski na kształtowanie się koniunktury gospodarczej w świecie jest minimalny, bowiem jej udział w PKB świata w 2000 r. wyniósł 0,5%, a w eksporcie światowym – 0,6% (2001 r.). Natomiast koniunktura gospodarcza na świecie ma istotny wpływ na polską gospodarkę ze względu na wysokie wskaźniki zarówno zaangażowania eksportowego Polski (udział wartości eksportu towarów i usług w PKB w 2002 r. wyniósł 30%), jak i penetracji importowej (relacja wartości importu do PKB w 2002 r. ukształtowała się na poziomie 33%). Im większe więc otwarcie Polski na wymianę z zagranicą oraz na inne formy in-

¹ Wpływ na to może mieć m.in. słabnące tempo wzrostu rozwiniętych gospodarek świata.

tegracji gospodarczej, a także społecznej z krajami UE, tym większe jest znaczenie znajomości koniunktury gospodarczej na świecie i trendów jej zmian. Wiadomo jednakże, że koniunktura światowa nie jest jednorodna [Płowiec 2004, s. 157]. W związku z tym Polska, jej regiony, a także większe albo mniejsze ośrodki miejskie powinny maksymalnie wykorzystywać swoje wewnętrzne atuty oraz zastosować benchmarking w stosunku do państw czy regionów na wyższym poziomie rozwoju. Należy nadmienić, że średnio PKB w Polsce na jednego mieszkańca wynosi 9000 PPS², a np. w USA – 33 500, UE-15 – 23 900, na Litwie – 8800, na Łotwie – 7900.

Barierami opóźniającymi rozwój województw, a także całego państwa, są m.in. następujące czynniki [Orłowski 2003]:

- warunki funkcjonowania przedsiębiorstw nie sprzyjają szybkiej akumulacji kapitału, wzrostowi konkurencyjności i rozwojowi działalności, co związane jest z wysokimi kosztami funkcjonowania przedsiębiorstw,
- brak prawdziwych mechanizmów proefektywnościowych w dziedzinie edukacji i badań naukowych, co powoduje znaczne ograniczenie w procesie rozwoju kapitału ludzkiego i innowacji gospodarki,
- niedorozwój infrastruktury, który stanowi barierę napływu kapitału zagranicznego.

Jak to zostało wcześniej zasygnalizowane, szansą dla Polski, a przede wszystkim dla jej biedniejszych regionów, powinno być członkostwo w strukturach Unii Europejskiej, zwłaszcza absorpcja funduszy unijnych. Jest to związane z tym, że Wspólnota Europejska oferuje całe spektrum instrumentów służących finansowaniu i niwelowaniu różnic w poziomie rozwoju poszczególnych regionów. Jednakże zauważa się w tym pewien paradoks. Województwa czy jednostki samorządu terytorialnego niższych szczebli, które nie posiadają środków na partycypację w programach finansowanych ze środków UE, mimo że spełniają warunki, by ubiegać się o te środki, nie czynią tego właśnie z powodu braku środków. Dodatkowo obserwuje się zjawisko polaryzacji i umiejscowienia środków w regionach, które wykazują większy niż średni poziom wzrostu (por. tab. 1). Regiony i miasta metropolitalne stają się jeszcze bardziej zamożne, biedne zaś coraz uboższe. Następuje migracja mieszkańców małych miasteczek i wsi do większych ośrodków w poszukiwaniu pracy i poprawy warunków życia. Ponadto zauważa się podział wśród samych dużych ośrodków miejskich. Zróżnicować można te ośrodki ze względu na stopę bezrobocia, poziom rozwoju gospodarczego (por. tab. 5). Do miast, które rozwijają się najszybciej, mają największą liczbę inwestycji i niskie bezrobocie, migrują najczęściej ludzie bardzo dobrze wykształceni i z doświadczeniem zawodowym w celu znalezienia lepszej pracy, umożliwiającej im dodatkowe podwyższenie posiadanych kwalifikacji bądź osiągnięcie wyższego wynagrodzenia. Do

² PPS (*purchasing power standard*) to jednostka reprezentująca identyczny wartościowo koszyk dóbr i usług w każdym z porównywalnych krajów, bez względu na zróżnicowanie poziomu cen. W przybliżeniu można przyjąć, że 1 PPS = 1 euro. Szacunek dotyczy 2002 r. Za [Kołodko 2004, s. 622].

ośrodków miejskich pozostających w tyle za najlepszymi migrują przede wszystkim mieszkańcy z małych ośrodków miejskich i wiejskich.

3. Analiza danych empirycznych – wybrane zagadnienia

W tabeli 1 zostały zaprezentowane procentowe dane dotyczące podziału środków z Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (ZPORR). Różnica między województwem, które procentowo uzyskało najwięcej środków (woj. mazowieckie), a województwem, które partycypuje w najmniejszej części (woj. opolskie), wynosi aż 290,6%. Jednakże po przeliczeniu tych środków na jednego mieszkańca okazuje się, że mieszkańcy woj. opolskiego otrzymują więcej środków niż mieszkańcy województwa mazowieckiego o 20%. Dokonując analizy środków w przeliczeniu na jednego mieszkańca, widać, że różnica między woj. warmińsko-mazurskim a woj. małopolskim wynosi 116,9% na korzyść tego pierwszego.

Tabela 1. Podział środków z Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego z uwzględnieniem poszczególnych województw w latach 2004-2006

Województwo	Udział środków przyznanych w ramach ZPORR (w %)	Na mieszkańca (Polska = 100%)
Mazowieckie	10,86	82,67
Śląskie	10,14	80,99
Dolnośląskie	8,10	105,37
Lubelskie	7,28	126,17
Wielkopolskie	7,10	81,52
Podkarpackie	6,96	126,17
Małopolskie	6,71	80,00
Warmińsko-Mazurskie	6,59	173,49
Pomorskie	5,78	101,35
Łódzkie	5,69	83,44
Kujawsko-Pomorskie	5,14	94,65
Zachodniopomorskie	5,07	112,96
Świętokrzyskie	4,82	141,06
Podlaskie	3,98	126,17
Lubuskie	2,99	112,75
Opolskie	2,78	99,33

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Marszałkowskiego woj. zachodniopomorskiego oraz www.zporr.gov.pl.

Absorpcja środków zależy, oprócz aspektów finansowych, również od aktywności samych beneficjentów. Jeżeli jednostka jest kreatywna, ponadprzeciętnie zdolna, to zwykle osiąga sukces ekonomiczny, a to z kolei wywołuje reakcje otoczenia [Ratajczak 2001, s. 138], która przejawia się w chęci dokonania w niej inwestycji, co ma bezpośredni związek z jej wzrostem gospodarczym, a także po-

prawą warunków życia mieszkańców, co wywołuje napływ nowych osadników, którzy poszukują lepszych warunków do rozwijania swoich umiejętności, znalezienia pracy i poprawy komfortu życia.

W tabeli 2 zostały przedstawione wybrane dane dotyczące sytuacji gospodarczej i społecznej Polski w latach 1998-2002.

Tabela 2. Wybrane dane ekonomiczno-społeczne Polski w latach 1998-2002

Wyszczególnienie	1998	1999	2000	2001	2002
Ludność (stan na 31.12. w mln)	38,7	38,7	38,6	38,6	38,2
Małżeństwa (w tys.)	209,4	219,4	211,2	195,1	191,9
Urodzenia żywe (w tys.)	395,6	382,0	378,3	368,2	353,8
Przyrost naturalny (w tys.)	20,3	0,6	10,3	5,0	-5,7
Migracje zagraniczne ludności na pobyt stały (w tys.):					
– imigracja	8,9	7,5	7,3	6,6	6,6
– emigracja	22,2	21,5	27,0	23,3	24,5
Bezrobotni zarejestrowani w tys.	1 831	2 350	2 703	3 115	3 217
Absolwenci na 10 tys. ludności:					
– szkół ponadpodstawowych (bez szkół dla dorosłych)	141,4	143,2	143,3	146,8	148,1
– szkół wyższych	45,0	55,0	67,4	78,5	89,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [„Rocznik Statystyczny...” 2003].

Z tabeli 2 wynika, że następuje zmiana sytuacji społecznej polskiego społeczeństwa, co nie pozostanie bez skutków w dziedzinie gospodarczej. Obserwuje się przede wszystkim ujemny przyrost naturalny, co w przyszłości będzie skutkowało mniejszą liczbą osób zdolnych do podjęcia pracy. Spowoduje to wzrost obciążeń pracodawców i obniżenie poziomu konkurencyjności gospodarki, a także wzrost kosztów na opiekę społeczną czy zdrowotną, które nie są dziedzinami proinwestycyjnymi. Przewiduje się również (co już można zaobserwować), że najzdolniejsza, znająca języki młodzież wyjadzie do państw lepiej rozwiniętych w poszukiwaniu pracy, za którą można uzyskać wyższe wynagrodzenie niż w Polsce. Zjawisko ujemnego przyrostu naturalnego można zaobserwować już w krajach wysoko rozwiniętych, jednakże są one na tyle atrakcyjne, że zapewniają sobie wykwalifikowanych pracowników z innych państw.

Kolejną ważną zmianą jest chęć podniesienia poziomu swojego wykształcenia. W ciągu czterech lat liczba absolwentów szkół wyższych na 10 000 mieszkańców wzrosła o 98,4%. Niestety, nie miało to wpływu na zmniejszenie stopy bezrobocia, która w tym samym czasie wzrosła o 75%, czyli bez pracy w 2002 r. pozostało o 1386 tys. osób więcej niż w 1998 r.

Dokonując analizy tab. 5, która zawiera wybrane dane za rok 2002, dotyczące poszczególnych województw i ich podregionów, można dokonać oceny ogólnej sytuacji społecznej oraz ekonomicznej danego województwa oraz jego charakterystyki i zajmowanej pozycji wśród innych województw. Dane te także wskazują, który

Tabela 3. Wybrane dane społeczno-ekonomiczne dotyczące województw i ich podregionów

Wyszczególnienie	Ludność na 1 km ² powierzchni ogólnej	Przyrost naturalny	Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały (na 1000 mieszkańców)	Bezrobocie zarejestrowani (w tys.)	Stopa bezrobocia rejestrowanego (w %)	Produkt krajowy brutto (ceny bieżące na 1 mieszkańca)		
						(w zł)	Polaska = 100 %	województwo = 100%
Województwa	146	-1,1	-0,7	279,3	22,4	19 758	101,7	100,0
1. Dolnośląskie								
Podregiony:								
- jeleniogórsko-walbrzyski	128	-1,9	-2,2	153,3	27,6	16 125	83,0	81,6
- legnicki	121	1,3	-2,7	50,6	22,2	22 656	116,6	114,7
- wrocławski	84	1,0	3,6	40,0	22,6	14 342	73,8	72,6
- miasto Wrocław	2 181	-2,4	1,0	35,4	12,3	29 072	149,6	147,1
2. Kujawsko-pomorskie	115	0,5	-0,7	211,6	22,5	17 563	90,4	100,0
Podregiony:								
- bydgoski	114	0,5	-0,4	97,9	21,6	18 962	97,6	108,0
- toruńsko-włocławski	116	0,5	-1,1	113,7	23,4	16 205	83,4	92,3
3. Lubelskie	87	-0,9	-1,8	178,9	15,7	13 614	70,1	100,0
Podregiony:								
- białkopodlaski	53	-0,6	-2,6	26,4	16,6	11 680	60,1	85,8
- chełmsko-zamojski	72	-2,0	-2,7	60,3	16,4	11 687	60,2	85,8
- lubelski	124	-0,4	-1,0	92,2	15,1	15 183	78,1	111,5
4. Lubuskie	72	0,8	-1,0	109,6	26,0	17 254	88,8	100,0
Podregiony:								
- gorzowski	62	1,1	-0,6	39,5	24,3	17 875	92,0	103,6
- zielonogórski	80	0,6	-1,2	70,0	27,1	16 880	86,9	97,8
5. Łódzkie	143	-3,2	-0,6	234,9	18,4	17 535	90,2	100,0
Podregiony:								
- łódzki	108	-2,8	0,4	87,4	18,7	14 350	73,9	81,8
- piotrkowsko-skierniewicki	96	-1,1	0,1	82,3	17,8	15 289	78,7	87,2
- miasto Łódź	2 671	-6,3	-1,2	65,1	18,8	23 924	123,1	136,4
6. Małopolskie	214	1,4	1,0	208,2	13,8	16 788	86,4	100,0
Podregiony:								
- krakowsko-tarnowski	189	0,8	1,0	91,4	14,8	13 603	70,0	81,0
- nowosądecki	147	3,9	-0,1	86,7	16,4	11 926	61,4	71,0
- miasto Kraków	2 317	-1,3	2,5	30,1	8,4	29 998	154,4	178,7
7. Mazowieckie	144	-0,9	2,4	368,9	13,8	30 283	155,9	100,0
Podregiony:								
- ciechanowsko-płocki	81	0,6	-1,6	71,6	22,0	18 032	92,8	59,5
- ostrołęcko-siedlecki	62	0,9	-2,2	69,7	17,8	14 008	72,1	46,3
- warszawski	162	-0,7	7,8	75,7	14,1	20 040	103,1	66,2
- radomski	104	0,7	-1,9	86,7	22,6	14 879	76,6	49,1

- miasto Warszawa	3 265	-3,2	3,8	65,1	6,2	58 449	300,8	193,0
8. Opolskie	113	-0,8	-4,3	83,4	19,4	15 780	81,2	100,0
Podregion opolski	113	-0,8	-4,3	83,4	19,4	15 780	81,2	100,0
9. Podkarpacie	117	1,6	-1,4	187,5	16,9	13 870	71,4	100,0
Podregiony:								
- rzeszowsko-tarnobrzeski	154	2,0	-1,2	95,8	15,8	15 174	78,1	109,4
- krośnieńsko-przemyski	91	1,2	-1,6	91,7	18,2	12 280	63,2	88,5
10. Podlaskie	60	-0,1	-1,5	86,1	15,1	14 727	75,8	100,0
Podregiony:								
- białostocko-suwański	60	-0,8	-0,8	60,5	14,5	15 501	79,8	105,3
- łomżyński	59	1,7	-3,3	25,6	16,8	12 524	64,5	85,0
11. Pomorskie	119	2,0	0,3	191,8	21,3	19 301	99,3	100,0
Podregiony:								
- słupski	58	2,9	-2,2	65,4	30,4	15 340	79,0	79,5
- gdański	98	4,1	2,1	87,5	24,6	14 404	74,1	74,6
- Gdańsk-Gdynia-Sopot	1 823	-1,2	-0,3	38,8	11,8	28 105	144,6	145,6
12. Śląskie	384	-1,2	-2,1	330,2	16,5	21 206	109,1	100,0
Podregiony:								
- częstochowski	178	-2,5	-0,1	40,4	16,0	bd	-	-
- bielsko-bialski	274	0,2	1,1	36,5	12,9	bd	-	-
- centralny śląski	520	-1,8	-2,8	214,3	17,4	bd	-	-
- rybnicko-jastrzębski	477	1,4	-3,5	39,0	16,3	bd	-	-
13. Świętokrzyskie	111	-1,3	-1,9	131,3	18,5	14 843	76,4	100,0
Podregion świętokrzyski	111	-1,3	-1,9	131,3	18,5	14 843	76,4	100,0
14. Warmińsko-mazurskie	59	1,9	-2,1	176,6	28,9	14 065	72,4	100,0
Podregiony:								
- elbląski	71	2,1	-2,8	69,1	30,4	13 289	68,4	94,5
- olsztyński	59	1,7	-0,8	68,7	25,8	15 858	81,6	112,8
- etcki	45	2,2	-3,6	38,9	32,9	11 666	60,0	82,9
15. Wielkopolskie	112	0,8	0,6	249,2	15,9	20 634	106,2	100,0
Podregiony:								
- piłski	63	2,5	-1,4	40,3	23,0	15 899	81,8	77,1
- poznański	99	1,7	4,0	74,9	15,5	18 374	94,6	89,0
- kaliski	112	0,6	-0,7	66,9	17,7	15 127	77,9	73,3
- koniński	98	1,0	-1,4	45,3	20,7	15 917	81,9	77,1
- miasto Poznań	2 211	-2,1	-1,2	21,7	6,9	39 847	205,1	193,1
16. Zachodniopomorskie	74	0,5	-0,8	189,6	26,6	19 269	99,2	100,0
Podregiony:								
- szczeciński	88	0,0	-0,3	110,7	24,1	21 226	109,2	110,2
- koszaliński	57	1,4	-1,7	78,9	31,1	15 710	80,9	81,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [„Rocznik Statystyczny” 2003].

który podregion jest bardziej, który zaś mniej rozwinięty oraz który może stanowić o sile i potędze danego województwa.

Analizując dane empiryczne, można stwierdzić, że wiele województw ma obszary (duże ośrodki miejskie), które stanowią o ich sile i wyprodukowanym poziomie produktu krajowego brutto, który bardzo często dzięki tym obszarom przewyższa poziom krajowy. Same duże ośrodki miejskie, mimo że stanowią atut dla województwa, na którego terenie się znajdują, są terenami mającymi znacznie niższą stopę bezrobocia niż w całym województwie czy średnio w kraju. Wyjątek stanowi miasto Łódź, w którym stopa bezrobocia wynosi 18,8%. Warto zwrócić uwagę na to, że nie występuje dodatnia korelacja w tych miastach między osiągniętym produktem krajowym brutto a stopą przyrostu naturalnego. W każdym z województw, w którym znajdują się te ośrodki, przyrost naturalny jest najmniejszy właśnie w tych ośrodkach, i to mimo osiągnięcia wysokiego poziomu rozwoju.

Cztery województwa osiągnęły poziom produktu krajowego brutto przewyższający poziom krajowy. Są to woj.: mazowieckie, śląskie, wielkopolskie i dolnośląskie. Województwa te, z wyjątkiem śląskiego i dolnośląskiego, osiągnęły również dodatnie saldo migracji. Na uwagę zasługuje to, że województwa te przeznaczają na działalność badawczą i rozwojową największe nakłady spośród wszystkich województw. Mazowieckie przeznacza na wspomnianą strefę 1994,3 mln zł, śląskie – 342,5 mln zł, wielkopolskie – 324,7 mln zł, a woj. dolnośląskie – 276,5 mln zł. Dla porównania należy nadmienić, że w woj. zachodniopomorskim, które również ma na swoim terenie uczelnię wyższą, nakłady na działalność badawczą i rozwojową wynoszą 90,6 mln zł [„Rocznik...” 2002].

Najslabiej rozwinięte województwa to: lubelskie, podkarpackie, warmińsko-mazurskie i podlaskie. Podregionem najslabiej rozwiniętym jest podregion białkopodlaski i chełmsko-zamojski z woj. lubelskiego, nowosądecki z woj. małopolskiego oraz podregion olsztyński z woj. warmińsko-pomorskiego.

Do podregionów najbardziej rozwiniętych zalicza się podregion gdański z woj. pomorskiego oraz piotrowsko-skierniewicki z woj. łódzkiego.

4. Zakończenie

Mimo funkcjonowania w tych samych warunkach zewnętrznych i wewnętrznych, część województw rozwija się w sposób bardziej dynamiczny niż pozostałe. Wpływ na to mają niewątpliwie położenie geograficzne, posiadane zasoby naturalne czy aspekty związane z tradycją i kulturą. Niemniej jednak ważnymi czynnikami pozostają aktywność samych władz lokalnych, a także działania władz państwowych, mogące się przejawiać w podejmowaniu strategicznych decyzji (np. o przebiegu autostrady), które w sposób decydujący podnoszą konkurencyjność danego regionu i możliwość wygenerowania przez region wyższego poziomu produktu krajowego brutto.

Literatura

1. Broszkiewicz R., *Problemy pomiaru efektywności społeczno-ekonomicznej przemian strukturalnych w warunkach konkurencyjności miast i regionów Polski*, [w:] *Konkurencyjność miast i regionów a przedsiębiorczość i przemiany strukturalne*, red. A. Klasik, Katowice 2001.
2. Kołodko G., *Instytucje i polityka a wzrost gospodarczy*, „*Ekonomista*” 2004 nr 5.
3. Orłowski W.M., *Prognoza zmian sytuacji społeczno-ekonomicznej Polski: horyzont 2006, 2010, 2013-2015*. Ekspertyza wykonana na zlecenie Departamentu Koordynacji Strukturalnej w MGPIPS, Warszawa, grudzień 2003 r.
4. Płowiec U., *Niektóre problemy rozwoju Polski w warunkach członkostwa w Unii Europejskiej*, „*Ekonomista*” 2004 nr 2.
5. Ratajczak A., *Władze lokalne i ich rola w tworzeniu warunków dla przedsiębiorczości*, [w:] *Konkurencyjność miast i regionów a przedsiębiorczość i przemiany strukturalne*, red. A. Klasik, Katowice 2001.
6. „*Rocznik Statystyczny*”, GUS, Warszawa 2002.

DIFFERENTIAL GROWTHING OF POLISH PROVINCES

Summary

The political changes which started in 1989 in Poland affected the economic and social situation. These changes had a direct impact on the competitive position and growth of province. This paper describes general situation of provinces, especially the cities, which are the strongest part of the province.